



DIARI DE BUJA

JUNY 1979



BOLLETÍ INFORMATIU DE L'OBRA CULTURAL BALEAR PER ALS SOCIS
DELEGACIÓ DE BUGER: Carrer Major, 4, 1.^{er}

CAPÇALERA



"Es Pujol". Perspectiva, des de l'aire, feta fa 17 anys.

SANT PERE I LA FESTA

La devoció del nostre poble a l'apòstol Sant Pere és molt antiga. Ja la primitiva Església el tenia per titular. Motiu? en certesa no se sap; suposicions diuen si una pesta invadí el poble i alhora els bugerrons es posen sota la protecció del Príncep dels Apòstols, com li anomena el "Llibre de l'Obra".

Pocs anys després d'erigir l'església en Vicaria, 1566, surt l'obreria del Sant. Sabem que l'any 1600 ja eren obrers En Guillem Pasqual i En Joan Buades i de clavari —tresorer— En Miquel Tortella, aquell mateix que cantam als Goigs. En aquests temps ja trobam els primers indicis de les festes.

En un principi degueren tenir un quadre o representació de l'Apòstol. Molts d'anys després, mitjan segle XVIII, una vegada acabat l'actual temple (1718), dugueren de Ciutat la majestuosa imatge de Sant Pere, revestit de pontifical i assegut a la seva cadira, obra de l'escultor canceller Miquel Llabrés. Fou col·locada en un nínxol del presbiteri fins que l'any 1787, l'escultor Josep Sastre acaba el Retaule Major, que és on actualment està.

Els bugerrons aglutinats en obreria organitzaven les festes patronals, amb donatius del poble, l'oferta i el producte de l'adoració del reliquiari. Encara no fa moltíssims d'anys era l'obreria la qui pagava els xeremiers i les "joies" de les carreres, com hem vist als Llibres de l'Obreria de l'Arxiu Parroquial.

Pràcticament l'ambient de festa s'iniciava una setmana abans, dia 22 en haver dinat, quan posaven "Sa bandera de Sant Pere", enmig de repiqueig de campanes i d'una aclamació popular. El dissabte de Sant Pere a completes amb Banda de Música i lo se'n demà no quedava bugerró ni bugerrona que no anàs a l'Ofici. Aquests eren els actes que retien els nostres padrins al seu patró, a més dels Focs, corregudes, balls mallorquins...

Aquestes festes que sens dubte tenien una perspectiva socio-cultural molt encomiable no les podem deixar morir. Cal que entre tots mirem de recobrar-les donada la significació que han tingut pel nostre poble, ja que Sant Pere és el qui ha fitat l'esdevenidor d'un poble i d'una església.

JOAN PONS I PAYERAS

L'AUTONOMIA: UNA OPCIO HISTÒRICA I PROGRESSISTA

per GREGORI MIR
Senador per Mallorca

Uns dels fenòmens més importants dels temps que ens ha tocat viure és l'aparició dels moviments autonomistes i nacionalistes dins estats nacionals que, semblava, havien aconseguit la integració de tots els pobles que els fonamenten. Sovint, i per manca de reflexió, vivim com si res hagués de canviar. Com si tot fos estat sempre igual i que ho seguirà estant; però, si observem atentament l'evolució històrica, i sabem relacionar els elements que ens dona la realitat, vorem que res està quiet, que tot segueix evolucionant.

El fenomen nacionalista i autonomista, per exemple, és una d'aquestes noves manifestacions que podem observar dins la realitat de les societats europees, que és l'àrea política que ens hem de moure. No fa gaires anys que era absolutament impensable creure que a França, Anglaterra, Itàlia, Bèlgica, Espanya, etc. minories de ciutadans de cada vegada menys minoritaris, questionarien l'organització centralista de l'Estat. Més haviat era tot el contrari: l'Estat apareixia com omnipresent i omnipotent. El ciutadà veia a n'Estat l'únic instrument de poder que podia possibilitar la seguretat i el benestar.

Avui no crec que se pugui dir lo mateix. S'ha dit i repetit que la forma de l'estat tradicional-centralista està en crisi, i això vol dir que la forma d'aquest estat canviarà cap a unes altres formes organitzatives d'institucionalització de la integració social. Aquesta crisi sorgeix, en bona part, degut a l'aparició dels moviments nacionalistes i autonomistes de base popular; també, pel procés d'internacionalització dels problemes: l'economia mundial està tan interrelacionada que allò que afecte a un país també efecta a altres països.

Aquesta crisi de l'estat tradicional-centralista condueix a reorganitzar els estats a partir de les comunitats històriques i culturals. Un estat d'una nació democràtica, avui és impotent per evitar el creixement dels moviments autonomistes. Així com jo veig el problema, crec que l'obligació dels nacionalistes i autonomistes és col·laborar perquè aquest canvi que es produeix sigui un canvi sense aventures: canviar la mentalitat social no és fàcil, i, encara, hi ha la majoria de gent que difícilment enten que en l'autonomisme hi ha més possibilitats de benestar i seguretat.

La resposta autonomista i nacionalista, perquè pugui arrelar en l'autenticitat de la vida social, ha de fugir de romanticismes i d'utopismes: ha d'esser no sols voler recobrar el passat, sinó també una resposta als problemes reals, i ha de saber aportar un conjunt d'instruments que puguin substituir les deficiències de l'estat tradicional. Ha d'esser, en definitiva, una força col·lectiva de canvi i d'aprofundiment de la democràcia. Més encara, l'autonomisme modern, si vol autèntic, ha de partir de les realitats econòmiques i socials que condicionen cada una de les comunitats que formen els estats. Vull dir amb tot això, que qualsevol plantejament autonomista que no tenguí en compte la complexa realitat de les relacions econòmiques, fracassarà.

Tots aquests i altres problemes estigueren presents a l'hora de fer la normativa constitucional espanyola. La Constitució de 1978 dona una sortida al problema secular de l'Estat espanyol que crec s'ha de considerar encertada. L'autonomisme i nacionalisme responsable, que fuig de romanticismes i utopismes, a de veure a la nova Constitució un conjunt d'instru-

ments que podran possibilitar un autogovern real. El marc constitucional es un punt de partida que s'ha d'aprofitar i que només en la mesura en que el sapiguem aprofitar, podrem tenir ben aviat una autonomia operativa a les nostres illes.

Qualsevol intent autonòmic que no parteixi de la Constitució està condemnat al fracàs més absolut, perquè, i entre altres raons, s'ha de tenir en compte que si bé l'Estat tradicional-centralista està en crisi, les societats industrials modernes necessiten i fan imprescindibles bona part dels instruments i aparells d'integració que aquell estat va originar. Per això, jo sempre parl de la crisi de les formes de l'Estat i no de la crisi de l'estat, institució necessària pel progrés social.

El secret de l'èxit dels moviments autonomistes i nacionalistes responsables residirà en fer viable l'equilibri entre el necessari poder integrador de l'estat —sobretot en els seus aspectes socio-econòmics— i el necessari poder humanitzador que pot oferir la comunitat autònoma. Aquesta és la gran opció històrica que tenim en el futur immediat. I només encertarem en la mesura en que sabiguem veure que l'èxit dels moviments autonomistes i nacionalistes vendrà condicionat per l'equilibri que s'estableixi entre un estat en procés de canvi i unes comunitats autònomes en procés d'auto-identificació. Aconseguir aquest sistema de poders compartits haurà significat una democratització del poder polític i, finalment, d'acostar el poder polític al poble. Una gran tasca per la qual val la pena lluitar i treballar seriosament i amb la responsabilitat derivada de sebre que no podem fracasar.

Sempre fou el principi del problema

No és descobrir res de l'altre món, el relatar que dels innombrables projectes que es formulen, la majoria d'ells no es realitzen i altres esperen torn en el caixó del sastre.

Ve aquests preàmbul, per a recordar que la qüestió que anam a tractar és antiga i no descobrirem res de nou.

Recentment s'ha produït a la majoria de les Corporacions Locals, canvi als seus comandaments rectors, com a conseqüència de les recents eleccions Municipals celebrades. La majoria dels nous membres que ja ocupen les cadires d'aquests Organismes, sens dubte, exceptuant els ansiosos de protagonisme, van carragats de bona voluntat i amb desitjos de realitzar moltes i bones obres, en favor del seu poble, i amb un excés d'idees que esperaran torn per a ser realitzades.

L'aspra realitat, se n'encarrega d'anar demostrant que els temes que han d'esperar torn són molts més que els que es creien en un principi, i que els que tenen en curs de desenvolupament, van retrasant la data d'acabament, pel mateix problema de sempre, la manca de mitjans econòmics.

Fer cap a emprèstits, és una càrrega que les Corporacions no volen, cercar un sistema de contribucions especials és cosa que qui més qui manco ne fuig, doncs hi ha que viure tranquils, i un no vol veure mirades espantoses i hostils, així com de l'estalvi de disguts, i llavors i has d'anar plorant per poder mamar, acudint a la font suministradora per a aconseguir subvencions. I és aquí precisament on endemés de tenir aquests enfils de problemes hi has d'afegir que els nous membres de la Corporació Municipal, mancats d'experiència en la majoria, i hi has que encetar el cost del seu rodatge.

Tots aquests problemes, no són el final, sinó el principi, i dic principi, doncs a qualsevol projecte o obra a realitzar, es calcula per lògica el seu cost i no importa continuar, ja que la Corporació sap que no dispón de mitjans, i ha d'iniciar la peregrinació per a aconseguir-los.

Jaume Pons-Estel Buades (1793-1862)

Nat a Búger l'any 1793, fill dels pagesos Bertomeu Pons-Estel i Francina Buades.

Des de molt jovenet sentí la vocació per a la vida religiosa, rebent l'hàbit de mercedari al Convent de la Mercè de Ciutat el dia 17 de gener de 1815. Un any més tard feia profeció solemne, canviat al nom amb el de Salvador.

Es distingí com a predicador, havent de recórrer moltes trones del nostre país. Moria a la Ciutat de Mallorca a la primària del maig de 1862.

Endemés de gran predicador escrigué algunes obres:

"Breve historia de la Tercera Orden de Nuestra Señora de la Merced".

"Esclavitud Mariana, Estatutos de ella, indulgencias y modo de aplicarlas", tots ells publicats a l'impresma de Felip Guasp, 1855.

"Noticias que han podido recogerse sobre los prodigios efigie del Santo Cristo que se venera en la Iglesia del convento de Nuestra Señora de la Merced de esta ciudad de Palma", d'aquesta conserva l'original el Pare Bertomeu Moner, Mercedari.

(Biblioteca de escritores Baleares)
Joaquín N.ª Bover. Tom. I. p. 591

MrP



Un racó d'Es Ravelleret.

Encara quan pot semblar un joc de paraules, el problema s'inicia en el principi.

Si ara a les futures reformes es consegueix aconseguir entrades pròpies que aconseguixin cobrir les necessitats, haurem aconseguit allò que tantes vegades hem somniat, clar que el sistema i mitjans a emprar, pel moment ens són desconeguts i no podem d'opinar sobre quals seran els seus resultats.

Però seguint la norma, ens torna

el problema altra volta al principi, i és que després de 20 segles, de no trobar-hi millors solucions, s'haurà de considerar el problema, i considerant-lo com a crònic, i admetre que necessita una profunda reforma si es vol avançar en aquest ràpid camí de nostres dies.

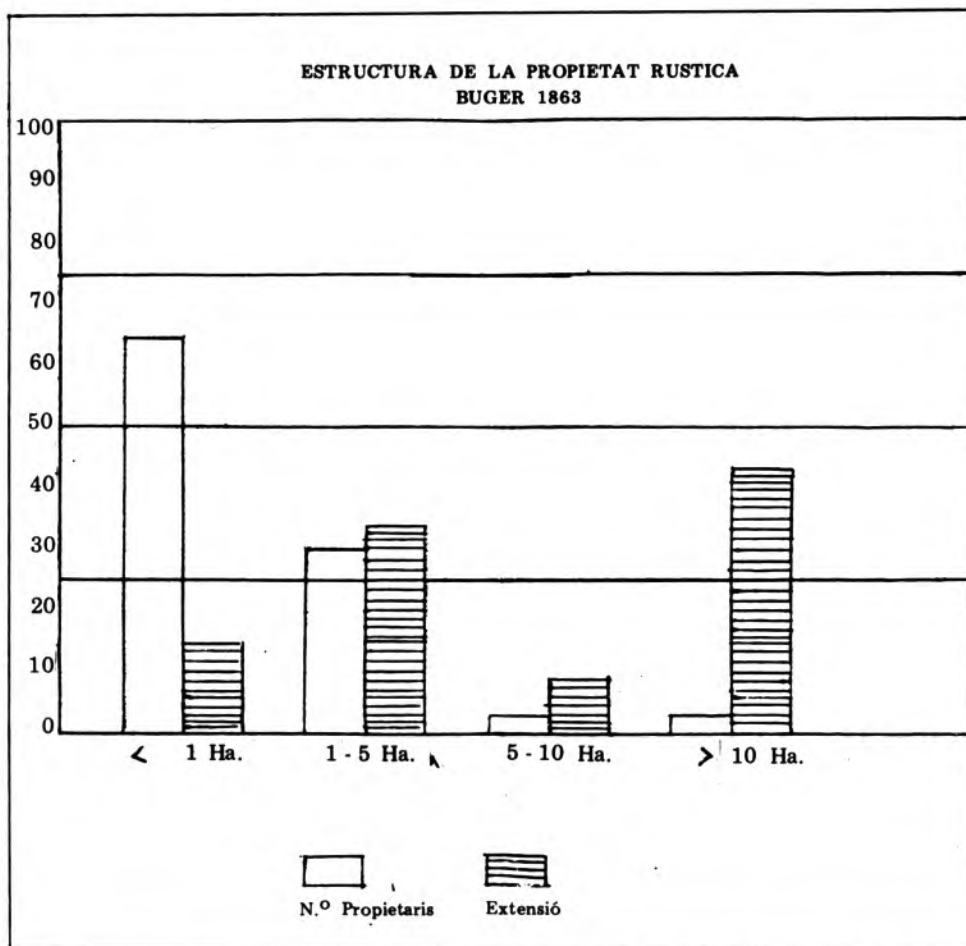
Tornam a tenir el problema al principi. Corregir o modificar depèn de nosaltres, i aquest també és nostre principi del problema.

ESTRUCTURA DE LA PROPIETAT A BÚGER: L'ANY 1863

Com diguerem l'altra vegada ara ens toca perlá de la terra del nostre poble que com diguerem, essent tan reduïda va condicionar el desenvolupament de la població. Aquesta vegada centrarem el nostre treball a mitjan segle passat, quan ja el terme estava delimitat, les dades abans del cadastre fet l'any 1861 i aprovat l'any 1863, al qual correspon el mapa que està penjat a la sala de sessions de l'Ajuntament, estan molts disperses; tenim el denominat "Apeo de Garay" que data de l'any 1818 que encare es va fer unit al de Campanet una prova més que a l'any 1808 el nostre poble no s'havia independitzat de Campanet, més enrera es troba el que es denomina "stim" un d'ells el de 1578 l'hem tengut entremans, hi podem trobar relacionades 274 finques amb els noms dels seus propietaris, la clase de conreu i la quantitat que li correspon pagà; es feien aquets per després poder aplicar una contribució.

Encara que el nostre terme sigui petit les finques no han estat sempre iguals, ni el nombre de propietaris els mateixos, aquets aspectes serán els que vorem tots seguit.

Abans direm una paraula més respecta a l'Amirallament que no es altra cosa qu'una relació de finques amb el nom del seu propietari, la seva extensió i lo que li correspon com a liquid imponible; per tant com els Estims es un recompte per efectes de contribució, aquest cadastre done un total de 769 Ha. que es una xifra inexacta que peca un poc per defecta; es facilment explicable ja que avui



mateix trobam quartóns de terra més grossos uns que altres. N'urech Cifre que recolleix les dades de l'Amirallament respecta a tots el pobles de Mallorca done una extensió a Búger de 795 Ha. però inclueix el terreny urbà que son unes 26 Ha. Actualment amb més precisió en podem comptar 810 Ha. com extensió total del terme.

La primera feina que ens ha tocat fer, ha estat pasà cada una de les propietats, que venen expresades en quarterades i quartóns als

seus equivalents del sistema decimal, per així tenir més fácil el seu maneig. Les equivalencies en metres es la següent: Una quarterada = 7.103 m.² un quartó = 1.175 m.²

A continuació oferim un quadre allà on es veuen agrupades les finques per extensió: finques de menys d'una Ha. de una a cinc i de cinc a deu Ha. i més de deu amb el corresponent nombre de propietaris i el que cadescun d'aquets grups representa damunt el total del terme.

ESTRUCTURA DE LA PROPIETAT

UNID. EXT.	PROPIETARIS		EXTENSIO				PARCELAS		LIQU. IMP.	LIQU. IMP. HA.
	N.º	º/o	Ha.	a.	Ca.	º/o	N.º	º/o	PTAS.	PTAS.
Menys 1 Ha.	270	65'21	109	16	11'4680	14'17	439	43'90	35004'63	322'05
1-5	123	29'46	259	65	87'4745	33'68	463	46'30	71142'88	274'67
5-10	10	2'45	67	89	93'6125	8'75	59	5'90	13143'60	191'16
Més de 10	11	2'88	333	20	38'7685	43'90	39	3'90	33571'62	100'80
	414	100'00	679	92	31'3235	100	1.000	100'00	152862'73	199'04



Cases d'Es Rafal de Ca'n Mascaró.

Si analitzam el quadre estadístic i la representació gràfica d'aquestes dades podem veure que ja a mitjan segle passat hi havia una gran fragmentació de la terra, lo que es denomina minifundi era predominant, un gran nombre de petites finques que representen quasi un 15^o/o de la extensió total del terme, i un gran nombre de petits propietaris que sense cap dubte no es poden viure del rendiment, sino que han d'anar a jornal a possessions de pobles veïnats o dedicar-se a altres oficis.

El grup de finques d'una a cinc Ha. i de cinc a deu Ha. veim que son de certa consideració i correspon a les finques que ja es pot considerar factible per poder subsistir damunt elles, amb la seva explotació. Els propietaris d'aquestes son el que poden viure d'alguna manera treballant dins lo seu, encare que ben mirat amb molts d'esforsos, i a dir ver amb molt d'esment del conreu, i també fent qualque jornal per compte d'altri.

Després tenim el grup de finques de més de deu Ha., que son molt poques, i així i tot represente el 43,40^o/o de l'extensió del terme, entre aquestes cal destacar la de "Son Alemany" que avui dia encare és conserva com abans; Son Trescó (abans es denominava son Tarascó, avui per evolució fonètica ha canviat, d'aquesta altra forma és pot veure escrit al mapa del Cardenal Despuig), abans aquesta finca no estava establida i era bes-tant més extensa que actualment, el seu propietari era el Marqués de Son Vivot. Altres finques com

"Son Costa" per lo mateix el segle passat contava amb unes trentadues quarterades, també "Son Catxo", "El Rafal", "Son Pons" superaven les deu Ha., i quasi totes elles eran propietat de gent de fora pobla.

Una mostra patent de fragmentació es pot veure a lo que temps enrera era la comuna del "Revellar" que fou dividida amb moltes rotes, i que constituia part del poble i tot al voltant de Búger; un temps aquestes rotes pagaven un cens a l'Església de Búger, pel seu manteniment i construcció.

Respecta a les finques grosses, això de grosses s'ha de matitzar, perque com diu Pascual Carrión, al seu llibre damunt els latifundis, és considera tal una finca de més de cent Ha., i encare caldria distingir si és de reguiu, de conreu o de garriga o bosc, la més grossa del nostre terme es Son Alemany que sobrepasa les 50 Ha., per tant es una finca mitjencera.

Per aquest pic ho deixarem aquí, si ens donen un altra oportunitat continuarem analitzant aspectes relatius a la terra del nostre poble.

N. B. Totes aquestes dades han estat elaborades per jo mateix seguint l'Amirallament de 1863 que es troba a l'arxiu del nostre Ajuntament. La metodologia seguida va esser orientada pel professor de L'Universitat, D. Bertomeu Barceló i també pel meu condeixeble i amic Tomeu Pastor professor de Institut d'Inca que va fer la seva tesina damunt aquets tema referit al terme de Maria de la Salut a ells la meva gratitud.

PERE SIQUIER I PONS

HOMES I DONES QUE DEIXEN EMPREMTA

Francesca Martorell Perelló (a) Calarda

Hi ha moltes persones que sense proposar-s'ho en el transcurs de la seva vida van deixant empremta en la feina de cada dia, i entre elles no podem oblidar a la nostra paisana Francesca Martorell.

Francesca, és una dona d'uns 50 anys, fadrina, de professió modista, ha viscut sempre amb els seus familiars, pares i germanes, gent modesta i dedicada sempre al seu treball, que ha sabut compaginar amb altres activitats, com ha estat cantar al cor parroquial, a on sempre ha destacat com a solista, té una meravellosa veu que ja voldrien per elles moltes professionals del *bel cant*, d'haver-s'hi dedicat de ple, segur seria una gran diva, facultats no li manquen.

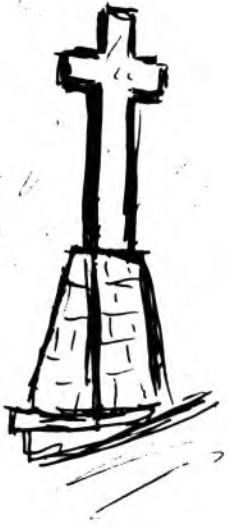
Té també un don particular per a tractar a la joventut, la sap convèncer i dominar (en el bon sentit de la paraula), això fa que si ella organitze una excursió, sigui la més nombrosa en participació d'al-lots i al-lotes, obeint sempre les ordres que Francesca sap fer-lis arribar sense ningú es molesti pel seu bon tacte.

També està dotada d'una gran paciència, el que fa que mai la vegin cansada, el que ha demostrat més d'una vegada durant aquest passat hivern en que dos dies a la setmana, els ha dedicat a l'ensenyança de balls mallorquins a un grup de més de 40 persones, la majoria joves. Les classes les donava al local de l'Obra Cultural Balear de Búger, i baix el patrocini de dita entitat el que ha fet que el dia 6 de maig i en la Festa des Jai hagi pogut presentar un grup molt disciplinat d'al-lots dels dos sexes, que fou del agrat de tots els que pogueren presenciar l'exhibició que feren de les nostres dances.

Per tot l'exposat i per altres facetes que deixam sense enumerar per no fer-nos pesats, crec és obligat deixar constància de la feina desenrotllada per Francesca i tributar-li un petit homenatge des de les columnes del nostre "Diari de Buja" i fer vots perquè breument se li fagi el que es mereix i dir-li que continui desenrotllant tan magnífica feina i que sàpiga que ens tindrà sempre al seu costat per ajudar-li i animar-la.

Francesca sempre endavant! M. P.





No hi ha poble ni vila al nostre país que a les entrades o sortides, o a qualsevol encontrada, no es trobin signes, distintius religiosos..., acumulats al llarg dels segles, fruit de la religiositat dels nostres avantpassats. Búger no n'és una excepció. Tant si hi vas per Sa Pobla, com per Campanet, o pel camí vell de Llubí-Inca, no has entrat dins el poble i ja et trobes amb una creu damunt uns graons. I quan ja ets prop de l'Església, en el mateix carrer Major una capelleta surt a cada costat.

Es difícil arribar a saber la data d'erecció de cada una d'elles —per la manca de documentació—, les circumstàncies que afavorien tals construccions, el perquè estan ubicades a tal indret i no a tal altre... Però el que si podem constatar és que la significació que han tengudes dintre els bugerrons no ha passat desapercibuda. Qui més qui manco li recorda quan erem al-lots que quan passavem per davant una d'elles ens aturàvem a besar-les. Els padrins ens han contat que es veien el capell o la gorra quan se'n anaàven a Sa Caseta. No fa molts de dies Mn. Joan Coli Llobera, cronista oficial d'Inca, molt entès en aquestes qüestions, me deia que era tant el respecte que hi tenien els pagesos a aquets distintius religiosos que quan s'acostaven a qualqu'un d'ells solien dir:

Oh Creu Santa i adorada
jo et deman perdó,
confessió i extremunció
i terra sagrada.

Ses Creus de terme

Rastrejant l'Arxiu Parroquial vaig trobar una plagueta, signada pel Rector Mascaró (1913-1937), que parlava del culte que es feia per enllà dels anys quinze. No hi mancava una referència a la processó del Dijous Sant, la qual recorria totes les creus. Davant cada una d'elles —diu la referència¹— els capellans s'hi aturaven, deien una oració i després el saig la donava a besar al clergat i Autoritats.

Descripció aproximada de cada una d'elles

Sa Creu de Son Paulo:

A l'entrada del poble, venint-hi per Sa Carretera, passades les primeres cases trobam a mà dreta Sa Creu de Son Paulo, vora al cap del cantó de la Casa d'En Joan Fiol.

Aquesta Creu ja la trobam esmentada a la visita que feu l'Arxiduc al segle passat "...al subir, pasamos por delante una cruz de piedra, levantada como de costumbre sobre algunas gradas² ...".

Encara que fos enderrocada l'any 36 és la que té majors mesures de les cinc. Es de marès de 2 m. d'altura apròx. situada damunt set filades de graons.

Sa Creu de Ca'n Joan de Ca's Mestre:

El nínxol que actualment es troba a la façana de Ca'n Joan de Ca's Mestre, no sempre estigué d'aquesta manera.

Fa molts d'anys —segons m'ha contat el propietari— el solar on avui hi ha edificada la casa, era un corral de figueres de moro. El seu padrí l'Amo En Sebastià Thomàs, per enllà de 1880 inicià la fàbrica de la casa, havent de sortir un parell de metres per posar-se a tira amb les demás ja que fins aleshores el corral fitava amb la casa de Ca'n Josep Mosso, ferrer, —actualment Ca Sa Campanetera—.

Començada la planta baixa la pèrdua de les eleccions del partit conservador, s'hagueren de paralitzar les obres per espai d'una vintena d'anys. Passat aquest temps i una vegada tornat aguanyar els seus acabaren el primer i segon pis. A una de les manetes de les persianes de la casa hi ha inscrita la data de "1902", data d'acabament de les obres.

Abans de la construcció de la casa al mateix lloc on actualment s'hi troba el nínxol amb la imatge de la Mare de Déu plasmada damunt una creu, estava col·locada damunt uns graons, com torna afirmar l'Arxiduc Lluís Salvador "...cerca de la Iglesia, en el ancho Carrer Major, hay otra cruz de piedra..."

No hi ha dubte que la Creu que actualment hi ha és la mateixa que menciona l'Arxiduc.

Se Creu de Ca'n Perico Beia:

Amb característiques molt similars a la de Ca'n Joan de Ca's Mestre, un sòcol de forma octogonal de 30 cm. apròx. diàmetre, ornamentada amb imatges del santoral, encara que no tan deteriorada com l'altra, fa de base a la creu de Ca l'Amo En Sebastià de Son Costa, al mateix Carrer Major —avui Ca'n Perico—. Es la única creu que porta escultura del Sant Crist, si bé està rompuda després de la darrera reforma de la façana ara fa un parell d'anys.

Per les peculiaritats que té i el lloc de col·locació suposam que antigament —abans de fer aquestes cases— es trobava amb la mateixa situació que la de Ca'n Joan de Ca's Mestre.

Sa Creu de Ca'n Monavi:

Davallant el Carrer de Sa Creu baix de tot ens trobam amb Sa Creu de Ca'n Monavi, al costat de Ca'n Vinyet de Ca's Putxer.

Suposam que és de les més antigues ja que la nomenclatura del carrer, donada per l'aixecament d'aquesta Creu, és antiquíssima. Si l'Arxiduc no l'anomenà no és gens ni mica estrany, doncs per anar a Sa Pobla no tenia necessitat de passar per aquell indret.

Per la mostra que hem vista de la creu original, conservada en el vestíbul de la Casa de la Vila, destruïda l'any 36, devia esser la més sumptuosa des del punt de vista artístic. El sòcol que tenia per base era semblant a les del Carrer Major, de forma octogonal, de 40 cm. de diàmetre, ornamentat amb imatges i escuts.

Actualment és una creu de fusta confegida a un sòcol de marès, també de forma octogonal, situada damunt dos graons de pedra viva de 70 cm. de diàmetre.

Sa Creu de Ca'n Porreres:

La Creu més poc documentada és la de Ca'n Porreres, a l'acabament del Carrer Mascaró, prop de Sa Tafona d'Es Metge. En senzilla, reconstruïda fa dos anys, en temps del batle Rafel Reus, després que uns desconeguts robassin una de les dues peces que la formen. També és de fusta i té la base de pedra viva.

El fet que l'Arxiduc no en parli fa pensar si encara no estava construïda.

La destrucció del 36

Sa Creu de Son Paulo i la de Ca'n Monavi foren víctimes d'atemptats l'any 1936.

Diu En J. Massot i Muntaner: "...les creus de pedra aixecades a l'entrada de les poblacions o a la partió del terme municipal que foren destruïdes durant la República foren... de Búger...". Més envant diu: "Em consta que la creu de terme de Búger fou destruïda el juny de 1936, quan hi va cantar missa nova Mn. Joan Ferrer"³. Encara que En Massot solament ne mencioni una tots els velles del poble que he consultat han coincidit en què foren dues.



Creu de Son Paulo, destruïda l'any 1936.

Una altra font que m'ho ha confirmat ha estat la del "Correo de Mallorca": "La Benemérita del puesto de La Puebla, comunica al Señor Gobernador, que según comunicación del Alcalde de Búger, en la madrugada del día 14, por gente desconocida, fueron derribadas dos cruces de piedra situadas a la entrada del pueblo".

Los autores del hecho se valieron de una cuerda de nueve metros de largo, la que amarraron a uno de los extremos y tiraron luego hasta tumbarlas. Se procede a la busca de los autores del hecho"⁴.

Segons m'ha informat L'Amo En Miquel Payeras, Putxer, que aleshores era el 2.^{on} tinent de batle, donat que el batle aleshores Joan Alemany Villalonga era a Ciutat, com feia molt sovint, ja que era Diputat Provincial i el 1.^{er} tinent, Josep Pons, Mavet, estava de vacances, hagué de pendre decisions a tal assumpte. Lo se'n demà manà a Mestre Jaume Rom que les aixecàs. Solament tengueren temps de retaurar la de Son Paulo, "...fue reparada la de Son Paulo, por ser de escaso valor...", com es deixà constar en acta a la sessió del mateix dia⁵.

Anys després es trobaven part de les peces de Sa Creu de Ca'n Monavi dins el pou de Ca's Busqueret—segons la referida informació—, la qual cosa feu que no pogués esser restaurada, substituint-se per la que actualment tenim.

L'abandó d'aquests darrers anys

Que la cultura ha estat oblidada aquestes darreres dècades, qui més qui manco ho veu. Que les delegacions de "Bellas Artes" no han tengut massa en compte les nostres obres escultòriques, no en parlem. S'han fet no pocs atemptats artístics i la majoria han passat desapercebuts, encara que esporàdicament qualquú ha pegat es crit al cel. No fa molts d'anys, deia En Pere Siquier, corresponsal del "Diario de Mallorca": "...uno de los dos nichos con motivos religiosos que existen en la calle General Franco, con las obras de remozamiento de la fachada de la casa ha quedado blanqueado ocultando así su original aspecto"⁶.

Esperem que els responsables, aquells que tenen la tasca de vetlar per la cultura del poble no facin el beneït com ha succeït fins el dia d'avui, ja que la cultura d'un poble fins i tot es manifesta a través d'aquests símbols petits com son Ses Creus de terme.

JOAN PONS I PAYERAS

¹ Actos de culto de la Parroquia San Pedro de Búger, p. 26.

² Los Pueblos de Mallorca, (El estribo Sur de la Sierra y sus desfiladeros). Luis Salvador, Archiduque, VI p. 159.

³ Església i societat a la Mallorca del S. XX p. 150 n.º 44.

⁴ Correo de Mallorca, Martes 16 junio 1936 p. 2.

⁵ Libro Actas t. 14 pp. 55-55b. Ayuntamiento Búger.

⁶ Diario de Mallorca 11 diciembre 1973, p. 9.

NA JOANA CARTERA

(I)

*Miguel
Cartera
e. anagrama Epi*

Biografia:

Na Joana Maria Serra López va néixer a Búger l'any 1908, dia vuit de setembre. Filla de pare pobler i mare forastera.

El seu pare feia de jurat de l'amo En Toni Mascaró guanyant una pesseta diària. La seva mare feia feina pel camp ja que son pare guanyava poc i eren set germans.

Vivien a una caseta vora Es Rafal de Ca'n Mascaró, dins el terme municipal de Búger. Després que son pare hagués fet uns anys de jurat, com hem dit abans, començà a treballar a "Ses Mines de Son Fe".

Madò Joana feia feina de campera i cordadora de cadires, treball que anaven fent pels pobles amb sa família. Quan tenia 23 anys contreu matrimoni amb En Simó Company, natural de Sa Pobla, també camperol, tengué un fill, En Rafel de Na Cartera.

Des de fa un parell d'anys, degut a la malaltia que té, artrosi, viu pràcticament retirada al Carrer del Rosari, 9. Per passar el temps corda cadires si n'hi duen.

Quan i com començà a glosar?

Tant son pare com sa mare glosaven qualche vegada, els seus germans també eren aficionats en aquest art. Això feu que Na Joana visqués l'infantesa en un ambient propici per a les gloses.

Quan tenia cinc o sis anys, estant a sa caseta, son pare deia als seus amics que tenia una filla que sabia glosar. Aquells pagesos no se'n fiaven massa d'ell. Un diumenge quan els seus pares eren a missa a Sa Pobla, com acostumaven fer setmanalment, un d'aquells amics se'n anà a Sa Caseta i digué a Na Joana: "Joaneta mem si me fas una glosa de ses teves". Ella tota empegueïda li digué que no en sabia fer gaire. Del cap d'una estona li diu: "I de què voleu que vós ne faci". "Que he caigut de sa bicicleta", li digué aquell bon home.

Des cap de pensar una estona li diu:

Si cais de sa bicicleta
es perquè no colcau bé
i emprèn com un carrater
que si no mena es mul bé
és perquè és una punyeta.

no acabà de dir sa glosa com aquell home li diu: "molt bé Joaneta, ja me'n puc anar satisfet". Quan arribà a Sa Pobla es troba amb son pare, l'Amo Ignaci, i li donà s'enhorabona, a partir d'aquí comença a adquirir anomenada.

Més envant se'ls morí un ase, això era motiu de befa i d'abús per tot el poble. Es vespres quan son pare se'n anava en Es Celleret, els amics li feien gloses per sa mort de s'ase; Na Joana per defensar-lo se'n hi anà i els digué:

Aquí està sa seva filla
ara vós vull contestar;
Venc aquí per defensar
mon pare que me'n gendrà,
em sura i em dona pa
i em conserva sa vida.

Entre els qui abusaven de son pare n'hi havia un que havia fet d'escolanet i haviat patit d'ungles llargues. Na Joana que no tenia pels a sa llengua, li diu:

Llegesc en es calendari
i malament no hi vull quedar.
Què no te'n deus recordar
quan vares anar a robar
els dobers en Es Vicari?

Una vegada prop de Son Fe, a Ca Na S'Horta, feren una vetlada de gloses. Na Joana hi preni part, envestint a un home que els hi havia comprat un porc i encara els hi devia:

Li manllevava els dobers
i li comprava es porc a espera.
I ara enrevolta a caseva
per veure si n'hi ha més.

També de jovençana va fer una glosa a Madò Putxera de Son Prim, molt amiga de sa família, quan se li morí sa somera:

Si anau devers Son Prim
aturau-vos a sa carrera,
i veureu Sa Putxera vella
que es sa sogra d'En Muxella
que de tant de menjar somera,
per s'esquena i tot du llim.

Encara en feu moltíssimes més quan anava a fer feina, a passejar però ja li han fuit de sa memòria.

On ha fet gloses i amb a qui?

No hi ha pobles de Mallorca que Na Joana Cartera no hagi fet gloses. Hi anava amb En Tomeu Crespí de Sa Pobla, En Toni Socias, nebot seu, En Jaume Calafat de Son Servera, En Planissi de Ca'n Picafort. Avui molt d'ells o be ja han mort o ja s'han envellit. No tingué la sort de poder anar a glosar amb En Sansó ja que quan el tenien emparulat es posà malalt i morí.

Una vegada Na Joana Cartera anà a glosar a Ca's Concos de Felanitx amb En Crespí. Del cap d'un moment de glosar En Tomeu li diu que ella tenia una era i que tot es bestiar que hi batia se'n moria. Na Joana li contestà:

Som Na Joana Cartera
i no està bé publicar-ho.
Som d'un poble petitó
que hi van per sa Carretera.
Què m'escoltes calavera!
es vere que tenc una era
i malament tenguis batera
no hi vull es teu carretó.

Quan es seu fill feia es servici militar a l'Àfrica, per anar a glosar venia un cotxe a cercar-la i ella se'n hi anava amb sa nora Magdaleana.

Plaguetes publicades

De ses moltes gloses que ha fetes, publicà fa un grapat d'anys: "Un fadrí desgraciat o ses al-lotes des dia", "Genres i sogres", "Mort de En Llorenç Mora Martí" i moltíssimes més que s'han perdudes.

Ella conta que per publicar-les el feia de la següent manera: Quan se'n anava a geure se'n duia una plagueteta i començava a escriure a sa seva manera, ja que no en sabia gaire. Llavors se les en duia a una impremta d'Inca i un fraret vell les hi corregia.

Gloses esporàdiques

En els moments més importants de sa vida —naixement, noces, aniversari— i en les festes més sonades de l'any— beneïdes de Sant Anto-

“SA FESTA D'ES JAI”: UNA DIADA FORA MIDA



Perspectiva de Búger, vista des de Ca's Povil.

El passat diumenge, 6 de maig, tot Búger estava de festa. Al bosquet de Ca's Povil es celebrà la festa d'Es Jai; festa recuperada gràcies a l'Obra Cultural Balear a Búger, ja que feia prop de quaranta anys que no es celebrava.

La diada fou d'extraordinària festa popular. De bon matí l'amollada de cohets seguida de la cerca-

ni, festa de Sant Sebastià, Darrers Dies, Matances, Sant Pere— no hi mancava l'actuació de Na Joana; així com a la venguda del Bisbe o Governador.

Vet aquí algun dels seus glosats:

Quan el Bisbe va venir
al poble de ses roquetes,
li vaig fer moltes glosetes
amb els vells i ses velletes
i ben content que va fugir.

Si l'Església de Sant Pere
perdés es Rector que hi ha,
trob que hauria de tancar
perquè es lo millor que hi ha
en tota Mallorca entera.

Búger és un poble honrat
que fan picarols i cueres,
i ses al-lotes vertaderes
d'Espanya no n'hi ha cap.

Des joves et vull cantar
i no mi posaré per poques,
encañen molt ses al-lotes
i no volen festejar.

Madó Joana mos diu que vol
continuar glosant fins que pugui:

Som Na Joana Cartera
i ara t'ho vull publicar
fins que En barrufet vendrà
no acabaré sa glosera.

CATALINA AMENGUAL CAPO,
“Els glosadors de Búger”

vila dels Xeremiers de Pina despertava al poble. Poc a poc el carrer Major s'anà omplint de bugerrons. A mesura que transcorria el temps arribaven els corredors que havien de participar a la cursa. El poble estava endiumenjat. El balcó de la Casa de la Vila galantejava així com la façana de l'Obra. La Senyera onejava a les totes. El dia primaverat.

Devers les nou Na Maria de Son Catxo, campiona d'atletisme balear l'any 1972, donava la sortida a la trentena de corredors que s'havien de disputar el II TROFEU CICLISTA BUGER 79. Els entusiastes del ciclisme encañaren la cursa al llarg de l'itinerari. Els demés, uns quedaren a presenciar la brega de galls de Sa Plaça i els altres cap a Sa Fira de Sineu s'ha dit, passant per Ca's Povil.

Cap al mig dia la resta de bugerrons baixaren pel camí de Son Catxo per animar el segon sector de la cursa, el qual consistia en donar quinze voltes al circuit: camí d'Es Pou, camí de Binissatí, camí de Son Catxò.

Mentres tant N'Andreu Xa, En Tomeu de Binissatí, En Joan Murero i En Biel Garindo preparaven davall les alzines d'En Pep Fumeta una magna arrossada. En Rafel Quelos feia la seva amb la venda de begudes i entrepans i En Miquel Glori anava fora corda.

Una vegada dinats arribaren els components de l'agrupació de balls mallorquins de l'Obra, encapçalada per Na Francisca Calarda, els quals actuaren una hora grossa davall el garrover de la finca. Seguiren les

carreres de cintes i joies pel al-lots; els grandolassos jugaven a teia i la gent berenava i bevia, comprava llibres, provava els siurells adquirits i tastava els bunyols fets per Na Bet Cogula, Na Magdalena i Na Margalida Rosseta i Na Margalida Fiol. Na Joana d'En Pere Mestrès posava mides a tot bitxo.

Del cap d'una bona estona es sent una veu que deia: “Ara ve Es Jai, ara ve Es Jai...”. De pressa i a corrensos tothom sortí a camí a aquella cridada. L'Amo En Guillem de Na Xana venia de fira de Sineu i començà a tirar grapedes d'avellanes i caramels; trepijada ve, trepijada va, qui més qui manco n'agafà.

L'assistència nombrosa de bugerrons i foravilers el vosltant de Ca's Povil donava un caire eminentment popular a la festa recobrada. Festa que si no hagués estat per la publicitat de l'Obra i la campanya de sensibilitzar i concienciar el poble de cara a la recuperació de les nostres festes populars que ha desenvolupat aquesta entitat des de la seva fundació hagués passat sense pena ni glòria, doncs més de dues terceres parts dels assistents desconeixien per complet Sa Festa d'Es Jai, com a diada campera que celebraven els nostres padrins.

Una vegada més el poble ha demostrat que vol i sap fer festa. Tant de bo entre tots miràssim de revitalitzar les poques festes que ens queden. Per molts d'anys i que l'any qui ve surti millor.

JOAN PONS I PAYERAS

1812 i Búger

Sabien que a l'any 1812, es reuniren les famoses Cortes Constitucionals de Cádiz, i que el dia 19

de Març del mateix any s'aprovà i firmà la Primera Constitució Lliberal Espanyola.

OPINIONS I SUGERENCIES

Sr. President de l'Obra Cultural Balear
Delegació de Búger

Sr. President:

Emperant-me en el dret de rèplica desitjaria es publicassin aquestes retxes.

Havent llegit el darrer nombre del "Diari de Buja" m'ha sorprès veure que a l'article firmat per Joan Pons Buades —encara que dubt que sigui escrit per tal persona—, es fa esment d'una forma molt lleugera de que "els empleats de Correus" ens han fet morros i mala cara, referint-se a l'ús de la nostra llengua en les adreces.

En primer lloc he de dir que a Búger hi ha un sol empleat de Correus, que fa trenta-vuit anys que presta aquest servei públic, i crec que no ha dit aquesta boca és meva pel que toca a les adreces en mallorquí ni en altres llengües, això per una part.

Per altra, a l'escrit es parla d'empleats de Correus i posat que jo ho som també puc dir sa meva; ho faré en nom propi però tenc la seguretat que hi ha molts de funcionaris que hi posarien la firma davall. De primer te diré que a ca nostra, com a casa de molts de funcionaris de Correus no s'ha perlat altra llengua que la mallorquina, quan jo era petit ja me llegien rondalles tant els meus pares com els meus padrins...

De segon, personalment, i com jo molts, no sols estic per l'ús del mallorquí sinó que l'he defensat públicament, —com a prova llegeix el meu article "La autonomia lingüística y el Correo" que es publicà a la revista Posta Española el mes de Maig de 1978, defensat l'ús de la llengua pels funcionaris, i sobretot que es respecti la gafria toponímica dels nostres pobles al manco en el mata-segells de l'Administració Postal...—

Tot això son botons de mostra que proven que has generalitzat molt pel que respecta als empleats de Correus, cal pensar ses paraules i no excedir-se sinó sopegeràs moltes vegades.

Per altra part també me consta que desde l'Administració es promou el que els funcionaris que han de tractar amb el públic al manco entenguin el mallorquí, ja es una gran pasa, fins i tot puc afegir més concretament que a la Caixa Postal, organisme lligat a Correus per part de la superioritat s'ha proposat fer un curset de mallorquí pels qui no el saben parlar.

A tot això cal afegir un altre aspecte de la qüestió, i és el següent: hi ha molts de funcionaris que venen, no per voluntat pròpia destinats des de la península i com pots creure de bones i primeres no tenen el do d'aprendre el mallorquí, i també podem dir que n'hi ha que no en tenen gens ni mica d'interés, però no sé fins a quin punt se'ls pot obligar des d'un punt de vista legal crec que no, encara que se podria discutir, però millor postura seria, no la teve de crítica desairada sinó actuar d'una forma més comprensiva i democràtica convidant-los sense mences ni presions a què s'adaptin a la nostra terra d'una manera integral, de lo contrari caurem en es que hem criticat dels darrers decennis.

Per acabar vull mostrar una contradicció en el teu escrit: veig que poses "escriure en la nostra pròpia i única llengua", amb això veig que avui escrius això i demà fas un altra cosa, em referesc als escrits de l'Ultima Hora on es poden llegir incongruències com aquestes: "aunque algunos encuentren huesos al hígado" que no es altra cosa que una mallorquinada escrita en castellà, m'has enteferrat una paraula "personario" que de veres no l'he trobada a cap diccionari de la llengua castellana. I també has fet sortir qualche personatge del nostre poble al mig, que tú be saps que no és defenserá (això que aquí escrit que vagi en defensa seva).

Tot això me demostra que quan escrius no penses gaire el que dius ni la manera de dir-ho, per això es podrien fer morros i mala cara però me basta fer sa mitja rialla.

Gràcies per tot.

FIRMAT
PERE SIQUIER I PONS

Que l'any 1812, i amparats per l'esmentada Constitució, foren constituïdes les Diputacions Provincials, i que la de Balears es constitueix com a tal, el dia 12 de desembre del mateix any, essent el seu primer president Don Antoni Desbrull.

Que a 1812 i aprofitant les facilitats que els conferia la Constitució que ens ocupa, foren molts els "lloguerets" de Mallorca que es convertiren en Viles amb Ajuntament propi, entre ells Búger, que fins aleshores havia dependit de Campanet. Una vegada que el nou Ajuntament de Búger pot obrar en llibertat i sense interferències de ningú acorda donar a la Plaça principal del poble el nom de "Plaça de la Constitució", denominació que conserva fins a l'any 1936.

Que l'any 1812, el dia 23 d'agost, surt al carrer per primera vegada el número 1 del DIARI DE BUJA (que poc tenia que veure amb Búger i que sobre aquest assumpte tornarem a insistir en una altra ocasió).

Que a finals del mes d'agost de 1936 ve de visita i en pla guerrer un estranger, que diu anomenar-se "Conde Rossi" i que segons l'historiador el frare montserratí, Josep Massot i Muntaner, a la seva obra "La guerra civil a Mallorca", diu que no era ni Comte ni Rossi, sino un italià, que com a mercenari vingué a actuar a Mallorca. Des de la balconada de la Casa de la Vila, entre altres coses, algunes bastant desagradables per cert, digué que s'havia de llevar el rètol que els nostres avantpassats havien col·locat a la façana de l'Ajuntament amb el nom de "Plaça de la Constitució", i els que per aquelles dates regien els destins del nostre poble de cop i resposta acaten l'orde donada per aquest estranger, substituint-la per la de "Plaça de la Victòria", que encara avui perdura.

Però en els moments actuals en què les coses semblen tornar anar al seu conducte i que disposam ja d'una nova Constitució aprovada pel poble espanyol, demanam en nom dels nostres avantpassats que tan feelment saberen agrair a la constitució la llibertat que els donava per poder governar-se ells mateixos, que torni a la façana de la Casa del poble —que és l'Ajuntament— la placa que mai s'havia d'haver substituïda amb el nom de "Plaça de la Victòria".

MIQUEL PERICAS



FULLETA DE LLORER

Fulleta de llorer
obscura i verda
a la vegada,
per aguiar sou emprada
i per honorar el herois també.

TARDA DE TARDOR

Tarda de tardor,
gemega el vent
dins el bosc vivent,
tarda de frescor.
L'omnimoda nuvolada
cobreix el firmament,
i l'obscuritat patent
la natura té dominada.
L'ocell amb sa volada
cerca acolliment
fuig del tro violent,
vol estada sosegada.
Cauen les primeres gotes,
s'estrellen en la terra,
en la fullaca dins la serra,
contra els arbres, cauen totes.
La pluja ja és intensa,
és espessa, com a pols,
i a les altures corr el nuvol
com una torre immensa.
Davalla l'aigua aterullada
per dins els siquions,
picotejada per brillantons
en una carrera desenfrenada.
Més, no a molt temps el sol,
tímidament guaitera,
de prompte la natura tota riurà,
i l'ocell, feliç, alcerà el vol.

PERE POCA POR

Estiu 1978



Contribució de l'Obra a les Beneïdes de Sant Antoni 79.

UN ANY D'OBRA CULTURAL

Aquest mes de juny s'acompleix un any des de que sortí per primera vegada el Butlletí informatiu "Diari de Buja", des del qual hem donat a conèixer certes imatges del nostre poble i el quefer de la nostra directiva, si bé d'això creim que és obligació nostra donar un detall més explícit de la tasca realitzada durant el transcurs del juny de l'any passat fins al d'enguany.

— Amb motiu de les festes patronals de Sant Pere 78, hi ha exposició col·lectiva de pintura i de vidre artístic mallorquí, obra d'En Josep Massanet, al local social; al mateix temps llançam per primera vegada el ja conegut "DIARI DE BUJA" que ha tingut una acollida tan gran que noltros mateixos hem estat els primers sorpresos, prova de lo que deim és que en el moment actual s'envia nostre butlletí a Barcelona, València, Paris, Caracas, Puerto Rico, Buenos Aires, les Illes germanes de Menorca, Eivissa i Formentera, a Ciutat de Mallorca i a la majoria de pobles de Mallorca.

— El dia 30 de juny, festa de Sant Marçal, sota el patrocini de l'Obra té lloc la "Festa Pagesa", un dels actes més concorreguts de les festes patronals d'antany. Hi participen Biel Caragol, Biel Majoral, Joana Cartera i un bon estol de bugerons i bugerones.

— Durant els mesos d'estiu En Joan Pons Payeras dona un curset intensiu de llengua i cultura catalana. Hi participen una trentena d'alumnes.

— A partir de principis d'octubre tots els dimarts i dimecres hi ha escoles de balls mallorquins, sota la direcció de Na Francisca Martorell.

— Durant aquest mateix període els divendres de cada setmana tenen lloc escoles de solfeig a les quals hi prenen part una quinzena d'al·lots. Imparteixen les lliçons En Bernadí Amengual i En Bartomeu Amengual.

— Dia 21 d'octubre Taula Rodona damunt "Les aigües brutes". Hi prenen part En Cristòfol Siquier, Metge; En Rafel Reus, batle; En Pere Torrens, veí de la zona d'Es Llevant i l'enginyer Sr. Vila, de Diputació.

— Desembre-Gener; SET DIES DE CULTURA:

- Dia 16 desembre, I Mostra de Pintura, artistes locals.
- Dia 22, Conferència damunt la remaderia per En Guillem Palou.
- Dia 23, inauguració de l'exposició-concurs de targetes nadalenes.
- Dia 29, conferència damunt l'alcoholisme i drogues, per En Bartomeu Siquier.
- Dia 6 gener, Festa Infantil.
- Dia 12 Taula Rodona damunt l'ensenyament.

— Dia 6 de maig Festa d'Es Jai. II TROFEU BUGER 79.

FESTA, POBLE I CULTURA

Fent una petita anàlisi de la idiosincràcia, de les característiques més comunes dels pobles de la nostra illa veuríem amb certa facilitat unes clares diferències entre uns i els altres.

Seria ara, un bon moment per comprovar-ho veient els distints enfocaments que sestan donant als programes de festes que ja estan celebrant-se a distints punts de la part forana i a alguns barris de Ciutat.

Al llarg dels vuit lustres que durà el govern del general, tot tipus de festa que s'organitzava a aquesta terra no solia tenir el mínim de coherència com a tal, a més sempre estaven allunyades de la realitat de la gent del nostre poble. Els ajuntaments solien fer grans despeses; no faltaven quasi mai els números vermells, i sempre al final els comentaris de la gent denotaven un sentiment de buidor.

El poble, aquesta paraula i tot allò que ella significa sempre ha estat molt manipulada, va anar perdent la seva pròpia identitat. Va sofrir una represió i un obligat canvi i fou conduït per uns camins diferents als que tenia acostumats.

Però això ho sabem tots i no cal insistir-hi massa; com també sabem els canvis i sobretot de mentalitat que hem sofert dins una societat capitalista i de consum.

Avui i donada la variació sorgida darrerament d'unes eleccions municipals, pareix que existeix una tendència que parla de normalització. Ara bé, aquesta sembla que diferirà segons hagin estat els guanyadors d'aquelles. Crec que tothom ho enten, o no?

Menys mal que hi ha gent preocupada, ja des dels ajuntaments o bé d'entitats per millorar el sentit de les festes populars, que d'això en solien tenir poques coses, i altres aspectes de la vida de les illes que queden per recuperar.

En sembla un bon exemple, el de la recent Festa del Jai, que per a mi resultà prou interessant perquè és pensí en la seva continuació i més fort relançament.

Sé que a determinats estaments no els sembla adequat que es donin aquests tipus d'actes, a Búger tots sabem qui són; perquè tal volta estan massa acostumats a comandar i ara hi ha persones que els molesten més que una busca dins un ull. I no els pareix bé

perquè s'allunya d'una cultura oficialista, centralista i castellanitzada; no sé si dir incultura, que aprengueren a les fonts que aquest país rajaven.

A les escoles no s'ensenyava altra cosa. Les escoles, els mestres; en definitiva l'ensenyament sempre és controlat pels sistemes polítics, ja que representa un dels seus pilars bàsics.

I aquesta gent o bé ho aprengueren així i convenis als seus interessos i no calia modificar-ho, o bé la seva curtesa no els deixava veure dos dits més lluny.

I ara mateix hi ha gent que vol

remoure el riu de la confusió, per embullar aquest poble de les nostres illes, que moltes vegades no sap on girar-se, però que afortunadament comença a veurer-hi clar.

Cal esperar que tornem i més ara en temps autonòmics a ésser el que hem estat sempre i recobrem la nostra pròpia façana. El camí, crec, que és llarg, amb qualque espina, però s'ha de fer i s'ha de dur a terme.

I encara que tot això de les festes pugui sonar com a simplement anecdòtic pot ésser un bon punt per a començar.

Endavant.

JAUME SOLER CAPO

RECUPERAR LES FESTES TRADICIONALS

Les dictadures, els sistemes colonials, solen tenir especial esment amb certes manifestacions de l'art popular dels pobles oprimits, dels pobles colonitzats. Les fomenten, les cuiden amb exquisidesa, les netegen de tota casta de verí, les deixen ben polides i agençades, i, procurant que ningú no les toqui, les ofereixen de bell nou al poble, convertides en innocent i inofensiu espectacle.

¿Qui no recorda els inefables "Coros y Danzas de la Sección Femenina"? ¿Qui no recorda l'aire ensopit i acadèmic dels seus balls de bot, amb rebosillos emmidonats i blanquíssims? Tot era encisador, enyorós, innocu: una mena de museu vivent. "¿Ho veis? —venien a dir—, aquesta era la vostra cultura; nosaltres l'hem recollida amb amor i ara us la mostrem perquè no en perdeu del tot la memòria. Això fèieu quan encara éreu un poble; perquè ara, per sort, ja no sou poble ni sou res". Era l'art tradicional fossilitzat i separat de l'arrel; la cultura popular manipulada com a instrument d'alienació, com a forma indirecta i subtilíssima de despersonalització i opressió. Una cultura que s'anava marcint com una rosa tallada. Algú pogué dir, amb raó, que el folklore era l'opi dels pobles.

Els temps, emperò, han canviat, i en aquesta alçada de recobrament de la consciència col·lectiva podem mesurar la dimensió profunda d'aqueix art tradicional

quan es manifesta, no a través de l'espectacle, no a través d'una vitrina de museu, sinó a l'aire lliure de la plaça del poble, en el batec fervent de la festa popular. Perquè aquesta mena d'art, quan esdevé creació i no simple enyorança, és la fe de vida d'un país, un acte unànime d'afirmació. Aleshores és una punta de llança cap al futur; no és cerimoniós ni malenconiós, sinó alegre, i, si cal, verinós i corrosiu.

La diferència es veu a simple vista. Comparau aquelles festes encarcerades i oficialsques del franquisme, amb les festes d'ara. A poc a poc, l'art popular torna a ésser del poble, assumeix de bell nou la seva funció creadora. Per això l'Obra Cultural ha de considerar com a tasca primordial seva la contribució al treball de recobrament de les festes tradicionals. La nostra associació té un concepte ample i totalitzador de la cultura, i no hi ha dubte que aquestes festes en són una part important i altament significativa.

En aquest sentit, la Delegació de Búger ha tengut l'encert de restaurar la "Festa d'Es Jai". Es una aportació valuosa a la feina comuna. Un exemple, per tant, a imitar. Que sigui enhorabona. Tant de bo que a tot arreu de les Illes retornin les antigues festes, convertides en matèria viva i actual, amb tota la seva càrrega de país, de poble, d'horitzó obert cap al demà.

JOSEP M. LLOMPART

DIARI DE BUJA



Goigs a llaor de Sant Pere, Patró de Búger

No es pot dar feligresia
que us veneri amb tant d'amor;
Búger tot en Vos confía.
Oh Sant Pere, gran Patró,

I

Es per Búger fetxa bella
mil cinc cents seixanta tres,
quan l'obrer Miquel Tortella
homo noble i bon pagés,
demanà la Vicaria
que obtengué com gran favor.
Búger tot en Vos confía,
Oh Sant Pere, gran Patró.

II

Si d'antic ja el nostro poble
tan bell temple va aixecar,
ho va fé amb un cor tan noble
que tot ell hi posa ma;
mentres tant contribuïa
amb llimosnes y suor.
Búger tot en vos confía.
Oh sant Pere, gran Patró.

III

Als que aquí en terra sagrada,
dormen ja el sò de la pau
dins el cel molt promte entrada
donau-los si així vos plau,
perque tenguin l'alegria
de sortir del seu dolor.
Búger tot en Vos confía,
Oh Sant Pere, gran Patró.

IV

Puis que el Crist vos entregava
son poder dant-vos les claus.
i amb això vos facultava
del pecat desfê els esclaus,
deslligau de tirania
nostra gent amb el perdó.
Búger tot en vos confía
Oh Sant Pere, gran Patró.

V

Si com font que sempre ratja
dels cinc pans de Sant Marçal,
vareu dá en desert paratge
tant de pa amb má paternal,
pa abundant amb alegria
dau a Búger com un dó.
Búger tot en vos confía,
Oh Sant Pere, gran Patró.

VI

Esperam de Vos la gràcia
que quan vengui nostra mort,
en que sigui una desgràcia,
la torneu en tan gran sort.
que ja sigui l'agonia
cel obert pel bujarró.
Búger tot en Vos confía.
Oh Sant Pere, gran Patró.

BÚGER, MARÇ 1945

Miquel Bonnín, Pvre.

FESTES POPULARS

Cada any els nostres pobles mallorquins celebren les festes populars commemorant la diada del sant patró propi. No hi ha cap poble de l'Illa que no tengui la seva festa, i així cada any la gent exterioritza els seus alegrois per expressar una alegria popular, arrelada dins lo més profund del nostre cor.

L'any passat, les festes de Búger tengueren molt que desitjar. No hi mancaven comentaris com aquests: "Sant Pere ja no és com els altres anys", "de cada any la gent hi ve menys". Aquestes i moltes altres expressions se sentien dins Búger. Molts de nosaltres ens demanaren el per què d'aquest canvi, simplement: les festes han deixat de ser populars, s'han sofisticades i han perdut el seu encant.

Popular vol dir que pertany al poble, que és poble. Tots recordam les festes dels anys passats; tots els pobles veinats hi tenien una cita, no mancava el bullici i la gatzara. L'ofici major del dia de Sant Pere era molt solemne, i remembram encara els sermons del capellà "Marió". No hi havia cap nina, jovensana o fadrina que no estrenàs el seu vestit nou, procurant totes elles que el seu fos el més hermós. Els firaires eren nombrosos: avellaneres, cacaueteres, tómboles que enjoiaven tot el carrer Major i que feien el plaer de tots els visitants. Les orquestres es feien escoltar i la música alegrava a tot el poble sense distincions.

M'acudeix a la memòria una petita anècdota que la me varen contar no fa molt de temps. Jo l'anomenaria "l'anècdota de les avellanes". Un any per les festes de Sant Pere va fer una ruixada d'aigua grandiosa i unes ràfegues de vent que assolaren les taules dels firaires. Les avellanes volaren a causa del vent tan fort que feia. Nins i nines juntament les arplegaven, i més d'una ja no arribava en terra. Moltes persones de Búger recordaran encara aquelles avellanes que nadaven dins aquella barrumbada d'aigua; els al·lotells les recollien fent cara de contents. Els firaires feien mala cara, però molts d'al·lots menjaren aquell dia avellanes.

Les festes no poden recaure dins un passat nostàlgic, que sens dubte no tornarà. Han de ser populars, i



popular vol dir, com hem dit, tot allò que pertany al poble. Es veritat que la gent crea nous valors per alimentar l'esperit, però es veritat també que molt sovint rompen aquestes tradicions que els nostres avantpassats estimaren tant. Es també un gran al·licient veure la nostra joventut que revalorà tot allò que havia estat un poc oblidat.

Les festes no les fan uns quants, sinó tot el poble: des del més petit fins al més vell. La "Comisión de festejos" no representen uns interessos propis sinó que representen a tots, sense distinció.

Moltes poden esser les causes que unes festes populars decaiguin i arribin a una total desvalorització, però crec que avui com ahir, aquestes festes han de representar

al poble, a un poble que no mor, que viu, que vol fer renéixer tot allò que no té dret desapareixer.

El proper dia 29 les festes de Búger tornaran fer entrada dins les nostres llars de tots els bugerrons. Tothom té dret a prendre-hi part. Jo demanaria a totes aquelles persones directes en organitzar aquestes festes, que tenguessin en compte el poble, perquè Ell és l'únic protagonista de les festes populars. Com a defensor d'aquests actes folklòrics arrelats dins el poble mallorquí sol·licitaria que la gent es sentigués poble i que fos el poble que revaloràs allò que tenim oblidat: Tots aquells valors que ens fan somriure, que ens fan estar alegres, que ens ajuden a sentir-nos persones.

UN DE TANTS